

LSS-dagen

2021-09-29

Trender inom personlig assistans

Finn Kronsporre

Programpunkter

- Hushållsgemenskap som grund för att behovet av tillsyn delvis tillgodoses på annat sätt – en avslagsgrund som blir allt vanligare
- Hushållssysslor och den enskildes delaktighet
- Hårdare syn på tillsyn i allmänhet

Hushållsgemenskap, tillsyn

- Brukaren bor tillsammans med en eller flera personer
- Tillsyn tillgodoses "av bara farten" när brukaren har en eller flera personer i sin närhet som frivilligt befinner sig i bostaden
- Tillsyn är just tillsyn, inte i sig en konkret, handgriplig hjälpåtgärd
- Förebild – makeansvaret inom personlig assistans
- Typexempel – det myndiga barnet (som definitionsmässigt bara är barn genom att det är föräldrarnas avkomma) fortsätter att bo tillsammans med sina föräldrar. Självvald hushållsgemenskap
- Prop. 1992/93:159 s 172, behovet tillgodoses på annat sätt, tex när en nära anhörig frivilligt svarar för insatsen som ett led i familjerelationen

Makeansvaret som förebild – vad ingår i detta?

- Väntetid under dygnsvilan
- Hushållssysslor, stor del av dessa RÅ 1997 not 165
- Viss tillsyn
- Vissa handräckningsåtgärder
- Bygger på att makarna tillbringar tid tillsammans eller under samma tak
- Sambor jämställs med makar i assistanssamarhång → FKRS 2006:14, Sambor likställs med makar inom assistansersättningen 061117 → KR Gbg 130213 mål 5012-12
- Makeansvaret vilar på 1 kap 2 § ÄktB → ”Makar ska visa varandra trohet och hänsyn. De ska gemensamt vårda hem och barn och i samråd verka för familjens bästa”
- Sambolagen saknar motsvarande regel

Hushållssysslor, den enskildes delaktighet, kopplingen till makeansvaret

- Prop. 1992/93:159 s 175-176: Den personliga assistenten ska också kunna utföra arbetsuppgifter som idag utförs av den sociala hemtjänsten. Meningen är dock inte att assistenten för dessa personer till alla delar ska ersätta denna hemtjänst. Städning, inköp och liknande uppgifter som inte görs **tillsammans** med den enskilde som **ett led i det personliga stödet** till honom ska inte tas med vid beräkningen av behovet av personlig assistans
- RÅ 1997 not 165
- HFD 2017 ref 27, det särskilda stöd som den funktionshindrade behöver ska också i någon mening vara kvalificerat →
- Ett led i det personliga stödet → jfr 3 § förordningen om assistansersättning, "vid beräkning av antal assistanstimmar enligt 51 kap socialförsäkringsbalken ska beaktas all tid som avser uppgifter som assistenten utför som ett led i det personliga stödet i den dagliga livsföringen till den försäkrade"
- Ur FKRS 2017:5 Assistansersättning – hjälp med andra personliga behov 171027 → Hur assistenten behöver hjälpa den enskilde är avgörande för om hjälpen ska räknas som kvalificerad. Hjälpen måste på något sätt påverkas av att den enskilde är närvarande. Det är hjälpen som ska vara kvalificerad och inte hjälpbehovet
- Stöd respektive service, SOU 2008:77 s 245-246
- Hårdare syn på delaktighet → vad innebär det när det också ställs hårdare krav på tillsyn ?

Ur RÅ 1997 not 165

- Lena lider av progressiv muskeldystrofi vilket medfört att hon är beroende av rullstol både inomhus och utomhus. Hon kan på grund av muskelsvaghet inte lyfta armarna och hon måste ha stöd för att kunna lyfta händerna. Hon har även tarmsjukdom.
- Vid tiden för ansökan arbetade hon 20 timmar per vecka som telefonist
- Hon har framhållit att hon själv måste få känna delaktighet och dela ansvaret för hemmet.
- Regeringsrätten finner att Lena under den i målet aktuella tiden haft ett omfattande behov av personlig assistans. Denna bör mot bakgrund av syftet med den personliga assistansen – att den funktionshindrade så långt möjligt ska kunna leva som andra – också omfatta en del uppgifter som avser makarnas gemensamma hushåll och skötseln av barnen

Ur prop. 1992/93:159 s 174

- Rätten till biträde av personlig assistans eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans är avsedd att omfatta svårt funktionshindrade som behöver hjälp med den personliga hygien, med intagande av måltider och med annan personlig **service**.

Hushållssysslor (forts)

- Den våta filten över argumentationsglöden → förekomsten av make eller sambo
- HFD 2016 ref 56 – vad har det avgörandet att göra med hushållssysslor som ett led i det personliga stödet?
- Hönan och ägget – förarbetsuttalandena kring städning och liknande eller HFD 2017 ref 27?
- Oförmågeprincipen, kärnan för rätten till personlig assistans
- Skillnad mellan den mycket tillsynsbehövande och den som är tämligen välfungerande

KR Sthlm 170102 mål 3434-16, tillsyn och hushållsgemenskap

- KR gör bedömningen att den medicinska utredning som Hussein gett in till KR, mot bakgrund av vad som i övrigt kommit fram om hans förhållanden, inte visar att han har ett större behov av tillsyn än vad nämnden bedömt. Inte heller visar vad Hussein fört fram i KR att det finns ett större behov av hjälp vid kommunikation än vad som beslutats. KR har vid sin bedömning i denna del vägt in att hänsyn måste tas till Husseins **faktiska livssituation**, bl.a. det förhållandet att han **som vuxen lever i hushållsgemenskap med sina föräldrar** och att många av de **aktiviteter** som han uppger sig behöva assistans under **utförs tillsammans med familjen**.

KR Sthlm 180201 mål 3558-17, tillsyn och hushållsgemenskap

- Aman fungerar som ett barn i förskoleåldern vilket medför att han har svårt att förstå risker och faror samt att han saknar förmåga att förstå konsekvenser av sitt handlande. P.g.a. sina kommunikationssvårigheter har han svårt att påkalla uppmärksamhet om det skulle uppstå någon fara eller annan hotande situation. Det finns även uppgifter om att man måste ha uppsikt över honom eftersom han kan göra hyss, inte känner smärta och kan bita sig i handen när han blir orolig eller exalterad. Mot denna bakgrund bedömer KR att Aman **inte kan lämnas ensam under några längre stunder** utan att det krävs att en annan person är **närvarande i hemmet** för att utöva tillsyn över honom. Aman är alltså i behov av tillsyn som ett annat personlig behov. Han har därför rätt till assistansersättning om behovet inte tillgodoses på annat sätt.
- Det tillsynsbehov som målet rör är inte tillgodosett av någon samhällelig insats utan målet rör övrig tid då Aman befinner sig i hemmet. Aman var vid tidpunkten för FK:s beslut 19 år, nu är han över 20 år. Eftersom Aman är över 18 år har hans mamma inte något ansvar för att tillgodose hans hjälpbehov enligt FB eller annan lagstiftning. Av förarbetena framgår att behov av assistans även kan tillgodoses när en nära anhörig frivilligt svarar för insatsen som ett led i familjerelationen (prop. 1992/92:159 s 172). Enligt KR måste hänsyn därför tas till Amans **faktiska levnadssituation**. Vuxna familjemedlemmar som **väljer att bo tillsammans** får förutsättas ha ett visst umgänge med varandra inom ramen för familjerelationen. Det har inte kommit fram något som talar för att det finns skäl att ha någon annan utgångspunkt i detta mål.
- KR anser att Amans behov av tillsyn till viss del är tillgodosett genom att han som vuxen lever i **hushållsgemenskap med sin mamma**. Det saknas dock underlag för att KR ska kunna ta ställning till **i vilken utsträckning som behovet av tillsyn faktiskt är tillgodosett genom hushållsgemenskapen**.

KR Sthlm 210621 mål 6828-20, hushållsgemenskap i allmänhet

- Alexander har beviljats dubbelassistans för att sköta hushållsarbete när han bor i Sverige för matlagning med 40 min per dag, inköp av mat 2 tim per vecka, städning 3 tim per vecka och för tvätt 2 tim per vecka. När han vistas i Thailand har FK beaktat att han vid tidpunkten för beslutet haft hushållsgemenskap med sin mamma och beviljat honom dubbelassistans för matlagning 20 min per dag, inköp av mat 1 tim per vecka, städning 1 tim och 30 min per vecka samt tvätt 1 tim per vecka.
- Alexanders hjälpbehov för **hushållsnära aktiviteter** får anses tillgodosedda genom den redan beviljade tiden samt med beaktande av att han som vuxen levt i hushållsgemenskap med sin mamma i Thailand.

KR Gbg 200224 mål 2325-19, otillräcklig medverkan

- **Medverkan** i så ringa utsträckning som att kort uttrycka vad som behöver göras kan enligt KR inte ses som att insatserna utförs tillsammans som ett led i det personliga stödet.

KR Gbg 210511 mål 4584-20, otillräcklig medverkan

- Personlig assistans ska inte till alla delar ersätta den sociala hemtjänsten. Städning, inköp och liknande uppgifter som inte utförs tillsammans med den funktionshindrade som ett led i det personliga stödet till honom eller henne ska inte beaktas vid beräkningen av personlig assistans (se prop. 1992/93:159 s 175 f och HFD 2017 ref 27)
- I ADL-bedömning 160419 anføres att Carina inte klarar att utföra något städ- eller tvättmoment. Hon kan någon enstaka gång tvätta lite småtvätt i maskin men det kräver mycket energi.
- Carina uppger vid hembesök att hon är delaktig i veckostädning på så sätt att hon planerar vad som ska göras och att hon ger muntliga instruktioner till assistenterna. Hon har anfört att hon utför vissa handgripliga moment och i övrigt guidar assistenterna genom hela aktiviteten. Det finns emellertid **ingen utförligare beskrivning av vad denna muntliga guidning består i**. Inte heller anges hur ofta och i vilken utsträckning hon kan delta fysiskt eller på vilket sätt hon då behöver hjälp från assistenterna. Utredningen ger därmed inte stöd för att hon **medverkar** i dessa hushållssysslor på sådant sätt att de kan anses utföras tillsammans med henne som ett led i det personliga stödet.

KR Sthlm 201103 mål 3655-20, otillräcklig medverkan

- Frågan i målet är om Mats är delaktig i utförandet av dammsugning, städning, att slänga sopor och bäddning på ett sådant sätt att han även är berättigad till personlig assistans för utförandet av dessa sysslor
- Mats har framhållit att han till viss del kan delta fysiskt i utförandet av hushållssysslorna. Enligt ADL-utlåtandet klarar Mats inte av att städa, varken veckostädning eller daglig småstädning. Utlåtandet ger inte heller i övrigt stöd för att han har möjlighet att vara delaktig fysiskt i utförandet av sysslorna. KR anser **inte** att utredningen i övrigt ger **något tydligt stöd för att Mats har möjlighet att vara fysiskt delaktig** i utförandet av sysslorna. Mats har dock själv uppgett att han klarar av att torka bord. **Det finns dock inga konkreta uppgifter om i vilken utsträckning Mats faktiskt torkar borden vid städning.**
- Mats har vidare framhållit att han är delaktig genom att lämna instruktioner och att hans avsikt är att vara närvarande vid utförande av hushållssysslorna. Han har fört fram att han kan förklara på vilket sätt han önskar att hushållssysslorna ska utföras, tex hur han vill att det ska städas, i vilken ordning det ska göras eller om han anser att det är dags att slänga soporna. Enligt KR saknas det dock utförliga uppgifter i målet som visar på vilket sätt Mats är delaktig på detta sätt i utförandet av hushållssysslorna. **Det saknas bl.a. uppgifter om innehållet i de muntliga instruktionerna han ger.**

KR Jkpg 180802 mål 787-17, den våta filten i form av make eller sambo

- Inna uppger att hon är delaktig efter sin förmåga och kan t.ex. påtala och observera behov av hushållssysslor. Hon kan hjälpa till med torkning av ytor i hennes nivå men är i behov av assistans för att dammsuga och våttorka golv samt städa badrum och kök. Hon är delaktig i att vika ihop tvätten och sortera den på rätt plats i garderober och byråer. Lättare föremål kan hon placera i översta korgen i diskmaskinen men hon behöver hjälp med att placera disk i understa korgen. För att diska stora och tunga föremål behöver hon handgriplig hjälp.
- Med hänsyn till makars gemensamma ansvar för hem och hushåll ska Innas make stå för en stor del av dessa sysslor. Dessutom gäller att personlig assistans endast kan beviljas för de insatser som den enskilde utför tillsammans med sin personliga assistent. Enligt KR har Inna inte gjort sannolikt att hon är delaktig i utförandet av de aktuella hushållssysslorna än vad hon angett ovan. Det är då rimligt att hennes make tar fullt ansvar för övriga hushållssysslor.

KR Sthlm 201214 mål 3208-20

Av RÅ 2010 ref 17 framgår att även sådan tillsyn som inte bedöms vara aktiv kan utgöra ett annat personligt behov som ger rätt till personlig assistans, om behovet inte tillgodoses på annat sätt. I HFD 2017 ref 27 uttalade HFD att för att ett hjälpbehov ska grunda rätt till personlig assistans ska det särskilda stöd som ges också i någon mening vara kvalificerat. Detta krav får enligt HFD innefatta att den personliga assistentens insats ska ha en direkt och konkret koppling till ett individuellt behov av hjälp i det dagliga livet.

Jfr t.ex. KR Gbg 210312 mål 7227-20.

KR Gbg 180828 mål 1610-18, tillsynsbehovet ej styrkt

- Av den medicinska utredningen framgår att Ruzica till följd av sin funktionsnedsättning är passiv och initiativlös och därför behöver guidas till och från aktiviteter samt att om hon inte får hjälp förblir hon **passiv**. Vidare framgår det att om hon lämnas ensam blir hon orolig och rastlös. I övrigt framgår det inte vilka konkreta hjälpsituationer som uppstår när hon lämnas ensam och hur ofta dessa uppkommer. Mot denna bakgrund anser KR att det inte kommit fram att Ruzica har ett sådant behov av tillsyn som behöver tillgodoses genom personlig assistans.
- Jfr t.ex. KR Gbg 210312 mål 7227-20.

KR Gbg 210312 mål 7227-20, tillsynsbehovet ej styrkt

- Av läkarintyg 181018 framgår att Matias till följd av sin funktionsnedsättning befinner sig på **samma nivå som ett litet barn** samt att han kan hitta på olika upptåg som kan bli farliga för honom och gå iväg helt ensam utan att veta var han är. Vidare sägs det att **om han lämnas ensam blir han orolig och rastlös**. I övrigt framgår det inte vilka konkreta hjälpsituationer som uppstår när han lämnas ensam och hur ofta de uppkommer. Underlaget ger alltså bara en generell beskrivning av de risker som eventuellt kan uppstå om han lämnas utan uppsikt. Mot den bakgrunden anser KR att det inte kommit fram att Matias har ett sådant behov av tillsyn som behöver tillgodoses genom personlig assistans.

KR Sthlm 201105 mål 9415-19

- FR:FR ifrågasätter inte att Nadja inte kan lämnas ensam, åtminstone inte under några längre stunder. Utredningen ger dock stöd för att Nadja kan vara själv kortare stunder när hon tex sitter med sin Ipad. Hon har således inte ett konstant behov av aktiv tillsyn, dvs att någon behöver vistas i samma rum och övervaka henne. För att ett hjälpbehov ska grunda rätt till personlig assistans ska det särskilda stöd som ges också i någon mening vara kvalificerat (se HFD 2017 ref 27). FR bedömer att den omständigheten att någon behöver finnas i hemmet men inte i samma rum som den funktionshindrade inte kan anses utgöra en sådan kvalificerad insats som ger rätt till personlig assistans.
- KR: Den utredning som finns i målet visar att Nadja har ett visst behov av tillsyn utifrån de svårigheter och diagnoser som hon har. KR anser dock inte att utredningen ger stöd för att hennes behov av aktiv tillsyn är större än vad underinstanserna funnit.
- Jfr "hörbart avstånd" KR Jkpg 110913 mål 11-11.

KR Jkpg 210323 mål 1960-20, motiveringsinsatserna ej kvalificerade

- Av observation gjord vid ADL-bedömning 190411 framgår att Filip kan förse sig med mat och dryck men att han har svårt att avväga rätt mängd mat och att det ofta blir för mycket. Han behöver också **påminnas om att han behöver äta**. Vid observationstillfället **hjälp**te han **till med att duka fram och hämta tillbehör ur kylskåpet efter uppmaning**. Han fick hjälp med att sönderdela maten. Av anteckning från nämndens handläggares besök på Filips arbetsplats framgår att han sitter med under mötet och äter en mikrovärmd färdigportion. Han får maten upphäld på en tallrik av mamman men äter självständigt och snurrar gaffeln för att få upp nudlarna samt petar ut kycklingbitar. Han säger att maten inte var god men får ändå i sig en del av maten.
- De motiverings- och aktiveringsinsatser som han behöver i samband med måltider är inte av sådant kvalificerat slag att de medför rätt till personlig assistans som ett annat personligt behov (jfr HFD 2017 ref 27).